Στήν ὑπόθεση 53/80

πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο αἴτηση τοῦ Gerechtshof τοῦ Amsterdam πρός τό Δικαστήριο, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 177 τῆς συνθήκης ΕΟΚ μέ τήν ὁποία ζητᾶ, στό πλαίσιο τῆς διαφορᾶς πού ἐκκρεμεῖ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ μεταξύ

OFFICIER VAN JUSTITIE

καί

KONINKLIJKE KAASFABRIEK EYSSEN BV,

τήν ἔκδοση προδικαστικῆς ἀποφάσεως ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης ΕΟΚ περί ἐλεύθερης κυκλοφορίας τῶν ἐμπορευμάτων στό ἐσωτερικό τῆς Κοινότητας,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρῶτο τμῆμα)

συγκείμενο ἀπό τούς T. Koopmans, πρόεδρο τμήματος, A. O'Keeffe καί G. Bosco, δικαστές,

γενικός εἰσαγγελεύς: J.-P. Warner
γραμματεύς: A. Van Houtte

ἐκδίδει τήν ἀκόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

I — Πραγματικά περιστατικά καί ἔγγραφη διαδικασία

Μέ κλήση πού τῆς ἐπιδόθηκε στίς 22 Δεκεμβρίου 1977 ἡ Koninklijke Kaasfabriek Eyssen BV, (στό ἑξῆς: Eyssen) κλήθηκε νά παραστεῖ ἐνώπιον τοῦ Economische Politierechter τοῦ Alkmaar μέ τήν κατηγορία ὅτι διατηροῦσε ἀπόθεμα ὁρισμένων ποσοτήτων πολτώδους τυριοῦ καί ἀποφλοιωμένου τυριοῦ προορισμένου γιά τό ἐμπόριο καί τήν ἀνθρώπινη διατροφή, στό ὁποῖο εἶχε προστεθεῖ nisin, μιά οὐσία, ἡ προσθήκη τῆς ὁποίας δέν ἐπιτρέπεται σύμφωνα μέ τή σχετική ὁλλανδική νομοθεσία.

Τό nisin εἶναι ἀντιβιοτικό πού παράγεται ἀπό ὁρισμένα εἴδη βακτηριδίων τοῦ γάλακτος καί περιέχεται σέ φυσική κατάσταση σέ ποσότητες πού κυμαίνονται στίς περισσότερες ποικιλίες τυριῶν, ἔχει δέ τήν ἰδιότητα νά ἐπιβραδύνει τή διαδικασία ἀλλοιώσεως τοῦ τυριοῦ πού προκαλεῖ ἡ παρουσία βουτυρικῶν βακτηριδίων. Ἡ προσθήκη nisin φαίνεται ὅτι εἶναι πολύ σημαντική γιά τή συντήρηση τῶν τυριῶν, ἰδίως γιά ὁρισμένες ποικιλίες ὅπως τό τυρί fondu πού ἔχει τήν τάση νά ἀλλοιώνεται πιό γρήγορα ἀπό τά ἄλλα.

Ἡ ὁλλανδική νομοθεσία περί πρόσθετων συστατικῶν στηρίζεται στόν «Warenwet» (νόμο περί ἐμπορευμάτων) τοῦ 1935 ὁ ὁποῖος ἐξουσιοδοτεῖ τό Στέμμα νά θεσπίζει μέ διάταγμα τούς λεγόμενους «algemene maatregelen van bestuur»(κανονισμοί δημόσιας διοικήσεως) πρός προστασία τῆς δημόσιας ὑγείας καί τῆς ἐντιμότητας στίς συναλλαγές. Δυνάμει αὐτῆς τῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως, τό Στέμμα ἐξέδωσε στίς 11 Ἰουλίου 1949 ἕνα διάταγμα (ἀποκαλούμενο «Algemeen Besluit») πού περιέχει τούς γενικούς κανόνες πού ἐφαρμόζονται σέ ὅλα τά τρόφιμα καί τά ποτά. Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 10 α παράγραφος 1 τοῦ ἐν λόγω διατάγματος δέν μποροῦν νά προστεθοῦν ἀντιβιοτικά στά ποτά καί τά τρόφιμα παρά μόνο ἄν ὁ ὑπουργός ἐνέκρινε τή χρήση τους.

Μιά τέτοια ἔγκριση δέ δόθηκε ποτέ γιά τό nisin. Ἐφ' ὅσον δέν ὑπάρχει γενική ἔγκριση, ἡ χρήση πρόσθετων συστατικῶν μπορεῖ νά ἐπιτραπεῖ μέ ἐκδιδόμενα ἐπίσης βάσει τοῦ «Warenwet» διατάγματα πού ἀφοροῦν συγκεκριμένα τρόφιμα καί ποτά. Σχετικά μέ τό τυρί fondu ὑπάρχουν δύο διατάγματα: τό «Kaasbesluit» (διάταγμα περί τυριοῦ γενικά) καί τό «Smeltkaasbesluit» (διάταγμα περί τυριοῦ fondu). Τό «Smeltkaasbesluit» ἀπαγορεύει κάθε πρόσθετο συστατικό στό τυρί fondu, ἐκτός ἀπό τίς οὐσίες τήν προσθήκη τῶν ὁποίων ἐπιτρέπει τό ἴδιο ἤ τίς οὐσίες τήν προσθήκη τῶν ὁποίων τό «Kaasbesluit» ἐπιτρέπει γενικά στό τυρί. Ἡ προσθήκη nisin δέν ἐπιτρέπεται οὔτε ἀπό τό «Smeltkaasbesluit» οὔτε ἀπό τό «Kaasbesluit».

Γίνεται ἐπεξεργασία νέων σχεδίων «Kaasbesluit» καί «Smeltkaasbesluit» πού περιορίζουν τήν παρουσία nisin σέ φυσική κατάσταση μέχρι ἑνός ὁρισμένου βαθμοῦ πυκνότητας. Τά σχέδια ὅμως αὐτά βρίσκονται ἀκόμα στά πρῶτα στάδια τῆς νομοθετικῆς διαδικασίας.

Ὑπάρχει τέλος ἡ δυνατότητα γενικῆς παρεκκλίσεως ἀπό τούς ἀνωτέρω κανόνες. Τά προοριζόμενα γιά ἐξαγωγή προϊόντα ἐξαιροῦνται ἀπό τήν ἀπαγόρευση προσθήκης nisin μέ κανονιστικό διάταγμα. Ἡ παρέκκλιση αὐτή δέν ἰσχύει γιά τά προϊόντα πού προορίζονται γιά τήν ἐσωτερική ἀγορά. Κατά συνέπεια ἡ προσθήκη nisin στά προϊόντα αὐτά ἀπαγορεύεται καί θεωρεῖται ὡς παράβαση τοῦ νόμου περί οἰκονομικῶν ἀδικημάτων.

Μέ ἀπόφαση τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου 1978 ὁ Economische Politierechter παρέπεμψε τήν ὑπόθεση ἐνώπιον τοῦ Meervoudige Economische Kamer (οἰκονομικό τμῆμα) τοῦ Arrondissementsrechtbank τοῦ Alkmaar. Τό δικαστήριο αὐτό ἀποφάσισε νά παύσει τή δίωξη κατά τῆς Eyssen γιά τό λόγο ὅτι οἱ περιορισμένες ποσότητες nisin πού χρησιμοποιοῦσε ἡ κατηγορουμένη δέν παρουσιάζουν κανένα κίνδυνο γιά τή δημόσια ὑγεία καί γιά τό ὅτι ἡ ἀπαγόρευση τῆς χρήσεως nisin στίς Κάτω Χῶρες ἀποτελεῖ μέτρο ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος μέ ποσοτικούς περιορισμούς κατά τήν ἔννοια τῶν ἄρθρων 30 καί 34 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, ἐφ' ὅσον ἡ προσθήκη τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐπιτρέπεται στά ἄλλα Κράτη μέλη.

Ὁ Officier van Justitie τοῦ Arrondissementsrechtbank τοῦ Alkmaar ἄσκησε ἔφεση κατά τῆς ἐν λόγω ἀποφάσεως ἐνώπιον τοῦ Gerechtshof τοῦ Ἀμστερνταμ τό ὁποῖο μέ ἀπόφαση τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1979 ἀποφάσισε νά ζητήσει ἀπό τό Δικαστήριο σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 177 τῆς συνθήκης ΕΟΚ νά ἀποφανθεῖ προδικαστικά ἐπί τῶν ἑξῆς ἐρωτημάτων:

«Ἂν ὑποτεθεῖ

ὅτι ἕνας ὁλλανδός παρασκευαστής παράγει τυρί fondu γιά νά τό πωλήσει στήν ἐθνική ἀγορά καί γιά ἐξαγωγή σέ ἄλλα Κράτη μέλη τῆς ΕΟΚ,

ὅτι προσθέτει στό τυρί πού παρασκευάζει ἕνα ἀντιβιοτικό πού ὀνομάζεται nisin καί πού προορίζεται νά βελτιώσει τή συντήρηση,

ὅτι τό nisin πρέπει νά θεωρηθεῖ σάν μιά οὐσία ὄχι ἀπόλυτα, ἀλλά σχετικά (ἐλαφρά) ἐπιβλαβής γιά τήν ὑγεία τῶν ἀτόμων,

ὅτι ὁ ἐν λόγω παρασκευαστής προσθέτει στό ἐπεξεργασμένο τυρί nisin σέ ποσότητα πού παραμένει μικρότερη ἀπό ἐκείνη πού ἡ ἐπιτροπή κυβερνητικῶν ἐμπειρογνωμόνων τοῦ Ὀργανισμοῦ Τροφίμων καί Γεωργίας (FAO) ἔκρινε παραδεκτή στή σύστασή της τοῦ Σεπτεμβρίου 1976,

ὅτι ὡστόσο μιά τέτοια προσθήκη ἐπιτρέπεται σέ ὁρισμένο ἀριθμό Κρατῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ ἀλλά ὄχι σέ ὁρισμένα ἄλλα καί ἐξάλλου ἡ ὁδηγία τοῦ Συμβουλίου τῆς 5ης Νοεμβρίου 1963 περί προσεγγίσεως τῶν νομοθεσιῶν τῶν Κρατῶν μελῶν περί τῶν συντηρητικῶν πού μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν στά τρόφιμα πού προορίζονται γιά τήν ἀνθρώπινη διατροφή (Journal officiel des Communautés européennes n° 27 τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1964) ἀφήνει στά Κράτη μέλη τήν εὐχέρεια νά ἐπιτρέψουν ἤ νά ἀπαγορεύσουν τήν προσθήκη nisin.

Πρέπει λοιπόν νά ἑρμηνευτοῦν οἱ διατάξεις τῆς συνθήκης ΕΟΚ περί ἐλεύθερης κυκλοφορίας τῶν ἐμπορευμάτων στό ἐσωτερικό τῆς ΕΟΚ, παρά τά ὅσα ὁρίζει τό ἄρθρο 36 τῆς ἴδιας συνθήκης σχετικά μέ τίς ἀπαγορεύσεις πού δικαιολογοῦνται γιά λόγους προστασίας τῆς ὑγείας καί τῆς ζωῆς τῶν προσώπων, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι εἶναι ἀσυμβίβαστη πρός αὐτές, ἐντελῶς ἤ τουλάχιστον σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἀπαγόρευση προσθήκης nisin — ἡ ὁποία ἐφαρμόζεται στό τυρί fondu πού παράγεται στίς Κάτω Χῶρες καθώς καί σ' αὐτό πού εἰσάγεται — μιά κανονιστική ρύθμιση ὅπως αὐτή πού περιέχεται στό ἄρθρο 8 στοιχεῖο h τοῦ «Smeltkaasbesluit» πού ἀπαγορεύει πρόσθετες οὐσίες, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τό nisin στό τυρί fondu, ἐκτός ἀπό ὅσες ἐπιτρέπει ἡ ἐν λόγω ρύθμιση ἤ γιά ὅσες παρασχέθηκε ἐξαίρεση ἤ παρέκκλιση, ἡ δέ ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό ἐξαρτᾶται ἀπό τό γεγονός ὅτι μιά τέτοια παρέκκλιση ἤ ἐξαίρεση γιά τήν προσθήκη nisin στό τυρί fondu δέν παρέχεται παρά μόνο ἄν πρόκειται γιά τυρί fodu πού προορίζεται προφανῶς γιά ἐξαγωγή;»

Ἡ ἀπόφαση περί παραπομπῆς πρωτοκολλήθηκε στή γραμματεία τοῦ Δικαστηρίου στίς 7 Δεκεμβρίου 1980.

Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περί τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου ΕΟΚ, κατέθεσε γραπτές παρατηρήσεις ἡ κυβέρνηση τῶν Κάτω Χωρῶν, ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν F. Italianer, γενικό γραμματέα τοῦ ὑπουργείου ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, ἡ κυβέρνηση τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν M. Seidel, σύμβουλο τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ ὑπουργείου οἰκονομίας καί τό δικηγόρο J. Sedemund καί ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ἐκπροσωπούμενη ἀπό τά μέλη τῆς νομικῆς της ὑπηρεσίας P. Kuyper καί Oliver, ὡς βοηθό.

Τό Δικαστήριο μετά ἀπό ἔκθεση τοῦ εἰσηγητῆ δικαστῆ καί ἀφοῦ ἄκουσε τό γενικό εἰσαγγελέα ἀποφάσισε τή ἔναρξη τῆς προφορικῆς διαδικασίας χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή ἀποδείξεων.

Μέ διάταξη τῆς 2ας Ἰουλίου 1980 τό Δικαστήριο ἀποφάσισε, κατ' ἐφαρμογή τοῦ ἄρθρου 95 παράγραφοι 1 καί 2 τοῦ κανονισμοῦ διαδικασίας, νά παραπέμψει τήν ὑπόθεση ἐνώπιον τοῦ πρώτου τμήματος.

II — Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 20 τοῦ 'Οργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου ΕΟΚ

'Η *κυβέρνηση τῶν Κάτω Χωρῶν* παρατηρεῖ κατ' ἀρχήν ὅτι ἄν καί δέν μπορεῖ κανείς νά ἀπαιτήσει κατηγορηματικά ἐγγύηση γιά τό ἀβλαβές μιᾶς οὐσίας, πράγμα πού σέ τελευταία ἀνάλυση θά σήμαινε ἀπαγόρευση κάθε προσθήκης, πρέπει ὡστόσο νά ὑπάρχει εὐλόγως ἡ βεβαιότητα ὅτι τά χρησιμοποιούμενα πρόσθετα συστατικά δέν ἔχουν ὁλέθρια ἀποτελέσματα γιά τή δημόσια ὑγεία.

Σπάνια, ἤ μᾶλλον ποτέ, δέν μπορεῖ νά μιλήσει κανείς ἀπόλυτα γιά τό βλαβερό ἤ ἀβλαβές μιᾶς οὐσίας: ὑπάρχει, ἐπιστημονικῶς ἀφ' ἑνός, ἀβεβαιότητα ὡς πρός τόν ἐπιβλαβή χαρακτήρα αὐτοῦ ἤ ἐκείνου τοῦ προϊόντος. 'Αφ' ἑτέρου, δέν πρέπει νά λησμονεῖται ὅτι σχετικά ἀβλαβεῖς ἀπό τή φύση τους οὐσίες μποροῦν νά ἔχουν ἐπικίνδυνες συνέπειες γιά τήν ὑγεία σέ περίπτωση πού λαμβάνονται σέ ὑπερβολικές ποσότητες. Οἱ λόγοι αὐτοί ὁδήγησαν τίς ὁλλανδικές ἀρχές νά ἀκολουθήσουν μιά περιοριστική πολιτική στό θέμα τῶν πρόσθετων συστατικῶν (κάθε εἴδους) στά τρόφιμα.

'Η κυβέρνηση τῶν Κάτω Χωρῶν ἀφοῦ περιέγραψε σέ γενικές γραμμές τή νομοθεσία πού ἐκφράζει τήν πολιτική αὐτή, ἀναφέρεται στό προδικαστικό ἐρώτημα πού ἔθεσε στό Δικαστήριο το Gerechthof τοῦ 'Αμστερνταμ, ἄν δηλαδή τό ἄρθρο 8 στοιχεῖο h τοῦ «Smeltkaasbesluit (Warenwet)» συμβιβάζεται μέ τά ἄρθρα 30 καί ἑπ. τῆς συνθήκης ΕΟΚ.

'Εχοντας ὑπόψη τή συγκεκριμένη περίπτωση ἀπό τή ὁποία προέκυψε τό ἐρώτημα αὐτό, πρέπει νά ἐξεταστεῖ καί τό ζήτημα ἄν τό ἀνωτέρω ἄρθρο 8 ἀποτελεῖ μέτρο ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος πρός ποστικό περιορισμό τῶν ἐξαγωγῶν καί ἄν ἀποτελεῖ μέτρο ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος πρός ποσοτικό περιορισμό τῶν εἰσαγωγῶν.

Κατά τήν κυβέρνηση τῶν Κάτω Χωρῶν ἡ ἐν λόγω διάταξη δέν ἔχει ἀποτελέσματα ἰσοδύναμα πρός ποσοτικό περιορισμό τῶν ἐξαγωγῶν, διότι τά προϊόντα πού προορίζονται γιά ἐξαγωγή ἐξαιροῦνται ἀπό τούς κανόνες τοῦ «Smeltkaasbesluit» δυνάμει ἀποφάσεως περί ἐξαιρέσεως τῆς 19ης Αὐγούστου 1965 πού ἡ τελευταία της τροποποίηση ἔγινε μέ ἀπόφαση τῆς 14ης Μαΐου 1979. 'Επιπλέον, καθώς κανένα ἀπό τά ἄλλα Κράτη μέλη δέν ἐπιβάλλει τήν προσθήκη στά τυριά οὐσιῶν πού ἀπαγορεύονται στίς Κάτω Χῶρες, ἀποκλείεται ἐπίσης κάθε ἀποτέλεσμα παρακωλύσεως πού θά προέκυπτε ἀπό τήν ἐνδεχόμενη ἀνάγκη χωριστῆς παραγωγῆς προορισμένης γιά ἐξαγωγή.

'Η ἀμφισβητούμενη διάταξη θά μποροῦσε ἀντίθετα νά ἀποτελέσει μέτρο ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος πρός ποσοτικό περιορισμό τῶν εἰσαγωγῶν. Δέν μπορεῖ πράγματι νά ἀποκλειστεῖ τό ἐνδεχόμενο νά περιοριστοῦν ἄμεσα ἤ ἔμμεσα οἱ δυνατότητες ξένων παραγωγῶν γιά εἰσαγωγές, διότι γιά νά διαθέσουν στό ἐμπόριο τά προϊόντα τους, στά ὁποῖα ἔχει προστεθεῖ ὁρισμένη οὐσία, χρειάζονται ἔγκριση προκειμένου γιά τήν ὁλλανδική ἀγορά.

Πάντως, κατά τή γνώμη τῆς κυβερνήσεως τῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ ἐν λόγω διάταξη δικαιολογεῖται οὕτως ἤ ἄλλως, βάσει τῶν συμφερόντων πού ἀναφέρονται στό ἄρθρο 36 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, στήν προκειμένη περίπτωση «γιά λόγους προστασίας τῆς ὑγείας καί τῆς ζωῆς τῶν προσώπων καί τῶν ζώων ἤ προφυλάξεως τῶν φυτῶν».

'Η ὁδηγία 64/54/ΕΟΚ ἐπιτρέπει μέ τό ἄρθρο 6 ρητά στά Κράτη μέλη νά ἐγκρίνουν ἤ νά ἀπαγορεύουν τήν προσθήκη nisin στά τρόφιμα. Τό «Conserveermiddelenbesluit (Warenwet)», δηλαδή ἡ ὁλλανδική κανονιστική ρύθμιση στόν τομέα τῶν συντηρητικῶν, δέν ἀναφέρει τό nisin μεταξύ τῶν ἐπιτρεπόμενων συντηρητικῶν. Οἱ ὁλλανδικές ἀρχές υἱοθέτησαν τή στάση αὐτή στηριζόμενες στή σκέψη ὅτι,

σύμφωνα μέ τούς είδικούς, τό άνθρώπινο σῶμα δέν μπορεῖ νά άπορροφήσει χωρίς κίνδυνο ποσότητα nisin άνώτερη άπό 33 000 διεθνεῖς μονάδες (0,78 mg) κατά κιλό βάρους καί ὅτι πρέπει συνεπῶς νά ληφθεῖ μέριμνα νά μήν ξεπεραστεῖ ἡ ποσότητα αὐτή στό σύνολο τῶν τροφίμων πού καταναλώνει ἡμερησίως ἕνα ἄτομο.

Πρέπει ἐξάλλου νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ ὁλλανδός νομοθέτης δέν εἶναι ὁ μόνος πού πῆρε τήν ἀπόφαση αὐτή, ὅπως ἀποδεικνύει τό γεγονός ὅτι ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας, γιά παράδειγμα, ἔχει ἐπίσης θεσπίσει παρόμοια ἀπαγόρευση.

Ἡ διάταξη δέ θεσπίστηκε γιά νά παρεμποδίσει, ὑπό τό πρόσχημα τῆς προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας, τίς συναλλαγές, οὔτε συνιστᾶ ἐπίσης αὐθαίρετη διάκριση ἀπέναντι τῶν πολιτῶν ἄλλων Κρατῶν μελῶν οὔτε εἰς βάρος τῶν παραγωγῶν ἤ εἰσαγωγέων μεταξύ τους ἤ τῶν μέν πρός τούς δέ.

Μιά λιγότερο ριζοσπαστική μορφή παρεμβάσεως δέ θά ἦταν ἀποτελεσματική. Μιά κανονιστική ρύθμιση, σύμφωνα μέ τήν ὁποία θά θεωροῦνταν ὡς ἐπιτρεπόμενο ὁτιδήποτε δέν ἀπαγορεύεται ἤ δέν περιορίζεται ρητά, δέ θά ἦταν πρόσφορη λόγω τῆς συνεχοῦς χρησιμοποιήσεως νέων πρόσθετων συστατικῶν. Ἐπίσης μιά κανονιστική ρύθμιση πού θά περιοριζόταν στήν ἀπαίτηση τῆς ἀναγραφῆς στή συσκευασία τῶν πρόσθετων συστατικῶν δέ θά ἦταν ἀπολύτως ἐπαρκής.

Ἡ ἀπαγόρευση τέλος δέν εἶναι ἀπόλυτη, ἀλλά ἀποτελεῖ ἁπλῶς τό βασικό κανόνα ἑνός συστήματος ἐγκρίσεων γενικῶν ἤ εἰδικῶν χάρη στό ὁποῖο παρέχεται ἡ δυνατότητα νά ληφθοῦν ὑπόψη μέ εὐκαμψία οἱ ἀνάγκες τῶν παραγωγῶν καί τῶν εἰσαγωγέων τουλάχιστον κατά τό μέρος πού τό ἐπιτρέπει ἡ δημόσια ὑγεία. Κι ἀπό τήν ἄποψη αὐτή ἡ ἀμφισβητούμενη διάταξη δέν εἶναι συνεπῶς περισσότερο περιοριστική ἀπό ὅ,τι τό ἀπαιτεῖ ἡ δημόσια ὑγεία.

Ἡ *κυβέρνηση τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας* εἶναι τῆς γνώμης ὅτι στό πρῶτο μέρος τοῦ ἐρωτήματος πού τέθηκε στό Δικαστήριο πρέπει νά δοθεῖ ἡ ἀπάντηση ὅτι οἱ ἐθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις, ὅπως αὐτές πού περιγράφονται στήν ἀπόφαση περί παραπομπῆς, συμβιβάζονται μέ τίς διατάξεις τῆς συνθήκης περί ἐλεύθερης κυκλοφορίας τῶν ἐμπορευμάτων λόγω τοῦ γεγονότος ὅτι ἀνταποκρίνονται στίς ἀπαιτήσεις τῆς προστασίας τῆς ὑγείας καί τῆς δημόσιας τάξεως καί ὅτι δέν ἔχουν οὔτε ὡς σκοπό οὔτε ὡς συνέπεια νά εὐνοήσουν τήν ἐθνική παραγωγή ἤ τήν παραγωγή τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς τοῦ ἐν λόγω Κράτους μέλους εἰς βάρος τῆς παραγωγῆς ἤ τοῦ ἐμπορίου ἄλλων Κρατῶν μελῶν.

Κρίνει, πράγματι, μέ βάση γενικές σκέψεις πού ἀναφέρονται στήν ὑγειονομική πολιτική καί τήν πολιτική τροφίμων, ὅτι τό ἄρθρο 36 πρώτη περίοδος τῆς συνθήκης ΕΟΚ πρέπει νά ἐφαρμοστεῖ ἀκόμα καί στήν περίπτωση πού ἕνα πρόσθετο συστατικό ἀποτελεῖ ἁπλῶς ἐνδεχόμενο κίνδυνο γιά τήν ὑγεία τῶν καταναλωτῶν.

Τό προϊόν πού ἀποτελεῖ τό ἀντικείμενο τῆς κύριας δίκης, δηλαδή τό nisin ἀνήκει στά λεγόμενα «Food Additives» (πρόσθετα συστατικά τροφίμων). Ἔχει λοιπόν παρατηρηθεῖ ὅτι ἡ μεγάλη καί ταυτόχρονη αὔξηση τῆς χρήσεως τῶν πρόσθετων συστατικῶν τροφίμων συνεπάγεται σημαντικούς κινδύνους γιά τήν ὑγεία τῶν καταναλωτῶν. Μπορεῖ πράγματι, ἀκόμα καί μιά οὐσία, πού ὅταν ἐξετάζεται μεμονωμένα, δέν εἶναι σαφῶς ἐπιβλαβής γιά τήν ὑγεία, νά γίνεται ἐπικίνδυνη λόγω τῶν σωρευτικῶν ἤ συνδυασμένων ἀποτελεσμάτων πού προκύπτουν ἀπό τήν ἀνάμειξή της μέ ἄλλες χημικές οὐσίες ἤ ἑνώσεις. Δέν πρέπει ἐξάλλου νά παραγνωρίζεται τό γεγονός ὅτι οἱ κίνδυνοι αὐτοί εἶναι ἀκόμη μεγαλύτεροι ἐφ' ὅσον τό «συνδυασμένο ἀποτέλεσμα» δέν προκύπτει μόνο ἀπό τά πρόσθετα συστατικά καί ἀπό τίς ξένες οὐσίες πού προστίθενται σ' ἕνα ἐξεταζόμενο προϊόν μεμονωμένα, ἀλλά ἀπό ὅλες τίς ἑνώσεις καί τίς ξένες χημικές οὐσίες πού περιέχονται στό σύνολο τῶν τροφίμων.

Ἡ διαπίστωση τῆς ὑπάρξεως τέτοιων κινδύνων ὁδήγησε, τόσο σέ ἐθνικό, ὅσο καί σέ διεθνές ἐπίπεδο, στή θέσπιση ρυθμίσεων πού ἀποσκοποῦν στόν περιορισμό τῆς χρήσεως πρόσθετων συστατικῶν τροφίμων μέσα στά πλαίσια τῆς προληπτικῆς ὑγιεινῆς. Οἱ ρυθμίσεις αὐτές δέν ἐπιτρέπουν γενικά παρά μόνο τή χρήση ἐκείνων τῶν πρόσθετων συστατικῶν πού εἶναι τεχνολογικά ἀναγκαῖα καί δέν παρουσιάζουν κινδύνους γιά τήν ὑγεία. Ἡ ἀνωτέρω ἀρχή πού ἔχει ἐπίσης υἱοθετηθεῖ ἀπό τά ὄργανα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν πού ἀσχολοῦνται μέ τή διατροφή (FAO) καί τήν ὑγεία (ΠΟΥ), εἶχε ὡς συνέπεια σέ ὅλες σχεδόν τίς χῶρες πού διαθέτουν μιά πολύ ἀναπτυγμένη νομοθεσία στόν τομέα τῆς ὑγείας καί τῶν τροφίμων, τήν εἰσαγωγή ἑνός συστήματος πού στηρίζεται στή γενική ἀπαγόρευση τῶν πρόσθετων συστατικῶν, συνοδευόμενη ἀπό «θετικούς πίνακες» ὅπου ἀναγράφονται οἱ ἐπιτρεπόμενες οὐσίες λόγω τοῦ τεχνικά ἀπαραίτητου καί ἀβλαβοῦς χαρακτήρα τους. Στό σύστημα αὐτό στηρίζεται τόσο ἡ ἐν λόγω ὁλλανδική ρύθμιση, ὅσο καί οἱ κοινοτικές ὁδηγίες στόν τομέα τῶν πρόσθετων συστατικῶν. Οἱ τελευταῖες αὐτές παρέχουν στά Κράτη μέλη τό δικαίωμα νά περιορίσουν ἀκόμη περισσότερο τή χρήση τῶν ἀπαριθμουμένων πρόσθετων συστατικῶν.

Πάντως, ἡ ὁδηγία τῆς 5ης Νοεμβρίου 1963 ἐπιφυλάσσει στά Κράτη μέλη τό δικαίωμα νά ἀποφασίσουν ὡς πρός τήν ἔγκριση τῆς χρήσεως τοῦ nisin.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἕνα κοινό ἔγγραφο τοῦ FAO καί τῆς ΠΟΥ, πού ἀναφέρει ὁ παραπέμπων δικαστής, θεωρεῖ τό nisin ἀνεκτό κάτω ἀπό ὁρισμένα ἀνώτατα ποσοστά. Τό ἔγγραφο ὅμως αὐτό βασίζεται σέ περιορισμένα πειράματα καί ἐπομένως δέν παρέχει ἀπόδειξη τοῦ ἀβλαβοῦς τοῦ nisin. Πρέπει ἐξάλλου νά ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ ποσότητα ἑνός πρόσθετου συστατικοῦ πού εἶναι ἀνεκτή σ' ἕνα προϊόν δέν μπορεῖ νά καθοριστεῖ κατά τρόπο ἀπόλυτο. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀνεκτή ποσότητα ἑνός πρόσθετου συστατικοῦ σ' ἕνα προϊόν πρέπει νά εἶναι τόσο λιγότερη, ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ κατανάλωση τοῦ προϊόντος αὐτοῦ. Κράτη, ὅπως οἱ Κάτω Χῶρες καί ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας, ὅπου ἡ κατανάλωση τυριοῦ εἶναι πολύ μεγάλη, ὀφείλουν νά υἱοθετήσουν ὡς πρός τό nisin αὐστηρότερα κριτήρια ἀπ' αὐτά πού ἔχουν υἱοθετηθεῖ σέ χῶρες ὅπου εἶναι μικρότερη ἡ κατανάλωση αὐτοῦ τοῦ προϊόντος. Τέλος, ἡ χρήση nisin δέν εἶναι τεχνικά ἀναγκαία, διότι εἶναι δυνατή ἡ παρασκευή τυριοῦ fondu, ἄψογου ἀπό μικροβιολογική ἄποψη χωρίς τήν προσθήκη nisin.

Ἐφ' ὅσον λοιπόν τό nisin δέν εἶναι ἀναγκαῖο καί μπορεῖ νά εἶναι ἐπιβλαβές, ἡ Ὁμοσπονδιακή Δημοκρατία τῆς Γερμανίας θά συνεχίσει νά ἀπαγορεύει τή χρήση τοῦ προϊόντος αὐτοῦ.

Κατά τή γνώμη τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως, δέν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀπαγόρευση τῆς χρήσεως πρόσθετων συστατικῶν, ὅπως αὐτή πού προβλέπει τόσο τό ἐθνικό, ὅσο καί τό κοινοτικό δίκαιο, σκοπεύει ἀποκλειστικά στήν προστασία τῆς ὑγείας καί τῆς ζωῆς τῶν καταναλωτῶν. Τέτοιου εἴδους μέτρα δέν ἐπιδιώκουν κανένα οἰκονομικό σκοπό. Εἰδικότερα δέ, δέν προορίζονται νά ἐξασφαλίσουν ἰδιαίτερο πλεονέκτημα στήν ἐθνική παραγωγή ἤ στήν ἐσωτερική ἀγορά τοῦ ἐνδιαφερόμενου Κράτους μέλους, εἰς βάρος τῆς παραγωγῆς ἤ τοῦ ἐμπορίου ἄλλων Κρατῶν μελῶν καί ἐπομένως συγκεντρώνουν τίς ἀρνητικές προϋποθέσεις πού θέτει τό ἄρθρο 36 παράγραφος 2.

Ἡ «προστασία τῆς ὑγείας καί τῆς ζωῆς τῶν προσώπων» ὑπερέχει ἀπό τήν ἐλεύθερη κυκλοφορία τῶν ἐμπορευμάτων. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι τά κριτήρια γιά τήν ἐκτίμηση τῆς ἔννοιας αὐτῆς μποροῦν νά διαφέρουν ἀπό τή μιά χώρα στήν ἄλλη ἤ ἀπό τή μιά ἐποχή στήν ἄλλη, ἀνάλογα μέ τήν τεχνολογική ἀνάπτυξη, τό κλίμα, τίς συνήθειες τῆς διατροφῆς, τό βαθμό

ἐκβιομηχανίσεως καί τή μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος πού συνεπάγεται. Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή ἡ ἀνωτέρω ἔννοια προσομοιάζει μέ τήν ἔννοια τῆς «δημόσιας τάξεως» τήν ὁποία, ὅπως προκύπτει ἀπό τή νομολογία τοῦ Διακαστηρίου, τά Κράτη μέλη μποροῦν νά ὁρίσουν πολύ ἐλεύθερα ἀνάλογα μέ τίς ἐθνικές τους ἀνάγκες.

Ἡ ἄποψη τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως, κατά τήν ὁποία ὁ καθορισμός τῶν ὁρίων, μέσα στά ὁποῖα ἡ ἐθνική ἔννομη τάξη διασφαλίζει τήν προληπτική ὑγιεινή, ἀπαιτεῖ τή χορήγηση ἑνός κατάλληλου περιθωρίου ἐκτιμήσεως, εἶναι σύμφωνη μέ τή νομολογία τοῦ Δικαστηρίου.

Τό Δικαστήριο περιορίζεται, πράγματι, στήν ἀπαίτηση νά εἶναι εὔλογα, ἀπολύτως ἀναγκαῖα καί νά μήν εἰσάγουν διακρίσεις τά ἐθνικά μέτρα, τά ὁποῖα λαμβάνονται γιά τήν ἄσκηση τῶν ἁρμοδιοτήτων πού προβλέπει τό ἄρθρο 36.

Συνεπῶς, τό σύστημα στό ὁποῖο στηρίζονται οἱ ἐθνικές ρυθμίσεις εἶναι σύμφωνο μέ τή διεθνή ἐξέλιξη τοῦ δικαίου, καθώς καί μέ τίς ἀρχές τῆς κοινοτικῆς νομοθεσίας στόν τομέα τῶν πρόσθετων συστατικῶν τροφίμων. Εἶναι λοιπόν δικαιολογημένο καί ἀναγκαῖο, κατά τήν ἔννοια τῆς νομολογίας τοῦ Δικαστηρίου ἐπί τοῦ ἄρθρου 36.

Τό σύστημα αὐτό εἶναι ἐξάλλου σύμφωνο μέ τήν ἀρχή τῆς ἀναλογικότητας, ἐφ' ὅσον ὁ σκοπός τῆς ἀποτροπῆς χρήσεως περιττῶν πρόσθετων συστατικῶν στά τρόφιμα δέν μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ μέ μέτρα πού περιορίζουν τίς ἐνδοκοινοτικές συναλλαγές.

Ἡ ἔλλειψη τέλος κάθε διακρίσεως ἔναντι τῶν προϊόντων πού προέρχονται ἀπό ἄλλα Κράτη μέλη, καθώς καί κάθε συγκεκαλυμμένου περιορισμοῦ στό μεταξύ Κρατῶν μελῶν ἐμπόριο, δέ χρειάζεται νά ἀποδειχθεῖ, δεδομένου ὅτι ἀναγνωρίζεται ρητά στήν ἀπόφαση περί παραπομπῆς.

Γιά τήν πληρότητα, ἡ ὁμοσπονδιακή κυβέρνηση παρατηρεῖ ὅτι, ὅπως φάνηκε, τά περιοριστικά ἀποτελέσματα τῆς ὁλλανδικῆς ρυθμίσεως στήν ἐλεύθερη κυκλοφορία τῶν ἐμπορευμάτων δέν ξεπερνοῦν «τό πλαίσιο τῶν συνήθων ἀποτελεσμάτων μιᾶς ἐμπορικῆς ρυθμίσεως» καί κυρίως δέν εἶναι «σέ δυσανάλογη σχέση μέ τό ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα». Ἡ ρύθμιση αὐτή ἐπομένως δέν περιλαμβάνεται στόν ἀριθμό τῶν μέτρων πού παρεμποδίζουν τό ἐνδοκοινοτικό ἐμπόριο, ὅπως αὐτά περιγράφονται στήν ὁδηγία 70/50 ΕΟΚ τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 22ας Δεκεμβρίου τοῦ 1969.

Ἡ ὁμοσπονδιακή κυβέρνηση παρατηρεῖ, τέλος, ὅτι ἡ διαφορά πού ἔδωσε ἀφορμή στήν παρούσα διαδικασία παρουσιάζει οὐσιώδη κοινά σημεῖα μ' ἐκείνη πού εἶχε προκαλέσει τήν προδικαστική διαδικασία στήν ὑπόθεση 15/79, ὅπου ἡ ἀπαγόρευση τῆς χρήσεως κρέατος ἁλόγου στήν παραγωγή ἁλλαντικῶν ἀφοροῦσε ἐπίσης, ἄν καί ὑπό εὐρύτερη ἔννοια, τό πρόβλημα τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς χρήσεως ὁρισμένων συστατικῶν σέ προϊόντα πού προορίζονται γιά τήν ἀνθρώπινη διατροφή. Ἄν κανείς μετέφερε τίς σκέψεις τῆς ἀποφάσεως 15/79 στή διαφορά πού ἐκκρεμεῖ, θά μποροῦσε νά διαπιστώσει ὅτι ἡ ὁλλανδική ρύθμιση πού περιορίζει τή χρήση πρόσθετων συστατικῶν τροφίμων δέν ἔχει ὡς σκοπό νά περιορίσει εἰδικά τή ροή τῶν εἰσαγωγῶν καί ἐξαγωγῶν, ἀλλά ἐφαρμόζεται ἀντικειμενικά καί χωρίς διάκριση καί ἰδίως δέν ἀποσκοπεῖ νά ἐξασφαλίσει ἕνα εἰδικό πλεονέκτημα στήν ἐθνική παραγωγή εἰς βάρος τῆς παραγωγῆς ἤ τοῦ ἐμπορίου ἄλλων Κρατῶν μελῶν.

Γιά τούς λόγους ἐπίσης αὐτούς πρέπει νά συναχθεῖ ὅτι ἡ ἐν λόγω ρύθμιση δέν ἀντίκειται πρός τίς διατάξεις τῆς συνθήκης.

Ὡς πρός τό δεύτερο τμῆμα τῆς ἐρωτήσεως εἶναι περιττό νά δοθεῖ ἀπάντηση. Ἡ ὁμοσπονδιακή κυβέρνηση περιορίζεται νά παρατηρήσει πώς τό γεγονός ὅτι μποροῦν νά χορηγηθοῦν παρεκκλίσεις ἀπό τήν ἀπαγόρευση τῆς χρήσεως nisin κατά τίς ἐξαγωγές, μέ κανένα τρόπο δέ θέτει ὑπό ἀμφιβολία τή δυνατότητα συμβιβασμοῦ τῆς ἀπαγορεύσεως μέ τό κοινοτικό δίκαιο. Οἱ διατάξεις αὐτές ἐξάλλου ἔχουν σκοπό νά ἐπιτρέψουν τήν ἐξαγωγή πρός χῶρες πού ἔχουν λιγότερο αὐστηρές ἀπαιτήσεις στό θέμα τῆς ὑγειονομικῆς πολιτικῆς καί ἐπομένως δέν μποροῦν παρά νά εὐνοήσουν τίς ἐνδοκοινοτικές συναλλαγές.

Ἡ *Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων* ἐκθέτει πρῶτα τήν ὁλλανδική νομοθεσία στόν τομέα τῶν πρόσθετων συστατικῶν καί ἐξετάζει κατόπιν τούς κοινοτικούς κανόνες, ἰδίως τό ἄρθρο 6 τῆς ὁδηγίας 64/54/ΕΟΚ περί προσεγγίσεως τῶν νομοθεσιῶν τῶν Κρατῶν μελῶν ὡς πρός τά συντηρητικά πού μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν στήν ἀνθρώπινη διατροφή, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο, ἡ ὁδηγία δέν ἐπηρεάζει τίς διατάξεις τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν πού ἀφοροῦν τό nisin καί τό ἄρθρο 22 τοῦ κανονισμοῦ 804/68 περί κοινῆς ὀργανώσεως τῶν ἀγορῶν στόν τομέα τοῦ γάλακτος καί τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων, τό ὁποῖο ἐπιβεβαιώνει τήν ἀπαγόρευση κάθε ποσοτικοῦ περιορισμοῦ ἤ μέτρου ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος μεταξύ τῶν Κρατῶν μελῶν.

Ἀφοῦ ἀνέπτυξε τό νομικό θέμα, ἡ Ἐπιτροπή ἀναφέρεται στό πρόβλημα τῆς ἀπαντήσεως πού πρέπει νά δοθεῖ στό ἐρώτημα πού ἔθεσε ὁ παραπέμπων δικαστής. Παρατηρεῖ ὅτι ἐφ' ὅσον τό nisin ἐπιτρέπεται στά περισσότερα Κράτη μέλη, ἡ ἀπαγόρευση τῆς χρήσεως τοῦ προϊόντος αὐτοῦ ἀπό ἕνα Κράτος μέλος συνεπάγεται περιορισμό τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν μεταξύ τῶν Κρατῶν μελῶν. Οἱ περιορισμοί αὐτοί πάντως δέν εἶναι ἀντίθετοι πρός τό κοινοτικό δίκαιο ἄν ἀποδεικνύονται ἀναγκαῖοι γιά τήν ἱκανοποίηση ἐπιτακτικῶν ἀναγκῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ προστασία τῆς δημόσιας ὑγείας. Γιά νά γνωσθεῖ ἄν μιά ἀπαγόρευση χρήσεως εἶναι ἀναγκαία γιά τή δημόσια ὑγεία, πρέπει πρῶτα νά ἐξακριβωθεῖ ἄν τό nisin εἶναι βλαβερό. Κατά τήν Ἐπιτροπή πάντως, τό ζήτημα αὐτό πρέπει νά κριθεῖ ἀπό τά ἴδια τά ἐθνικά δικαστήρια. Τό βάρος τῆς ἀποδείξεως στήν περίπτωση αὐτή φέρει ἐκεῖνος πού ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ περιορισμός δικαιολογεῖται γιά λόγους προστασίας τῆς δημόσιας ὑγείας.

Ἀκόμη πάντως καί ἄν ἀποδεικνυόταν ὅτι τό ἐθνικό μέτρο πού ἀπαγορεύει τή χρήση nisin εἶναι ἀντίθετο μέ τή συνθήκη τῆς ΕΟΚ, ἡ Eyssen δέν μπορεῖ νά ἐπικαλεστεῖ τήν ἀντίφαση αὐτή.

Πράγματι, ἡ Eyssen δέ θίγεται ἀπό τούς περιορισμούς τῶν εἰσαγωγῶν διότι δέν πραγματοποιεῖ εἰσαγωγές (οὔτε ἀπό τούς περιορισμούς τῶν ἐξαγωγῶν διότι ὑπάρχει μιά γενική παρέκκλιση γιά τά προϊόντα πού προορίζονται γιά ἐξαγωγή).

Ἡ Eyssen δέν μπορεῖ ἐπίσης νά ἐπικαλεστεῖ μιά «ἀντίστροφη διάκριση» ἄν ἡ ἀπαγόρευση προσθήκης nisin κρινόταν ἀνεφάρμοστη στά εἰσαγόμενα μόνο προϊόντα διότι εἶναι ἀντίθετη πρός τή συνθήκη. Σύμφωνα μέ τή νομολογία τοῦ Δικαστηρίου, ἡ διάκριση αὐτή εἶναι συνέπεια τῶν διαφορῶν τῶν νομοθεσιῶν τῶν Κρατῶν μελῶν καί δέν μπορεῖ νά ἐξαλειφθεῖ παρά μόνο μέ τήν προσέγγιση τῶν νομοθεσιῶν, κατά τήν ἔννοια τῶν ἄρθρων 100 καί 101 τῆς συνθήκης.

Ἡ Ἐπιτροπή προτείνει συνεπῶς νά δοθεῖ ἡ ἀκόλουθη ἀπάντηση στό ἐρώτημα πού ἔθεσε ὁ παραπέμπων δικαστής:

«Ἕνα ἐθνικό μέτρο πού ἀπαγορεύει τήν προσθήκη nisin στό τυρί fondu ἀντίκειται στό ἄρθρο 22 τοῦ κανονισμοῦ 804/68 καί στό ἄρθρο 30 τῆς συνθήκης ΕΟΚ ἐφ' ὅσον

ἀποδειχθεῖ ὅτι τό nisin δέν παρουσιάζει κανένα κίνδυνο γιά τήν ἀνθρώπινη ὑγεία. Ἐναπόκειται στόν ἐθνικό δικαστή νά ἀποφανθεῖ ὡς πρός αὐτό τό θέμα. Πάντως, μιά ἀπογόρευση ὅπως ἡ ἀνωτέρω δέν ἀντίκειται στό κοινοτικό δίκαιο καί εἰδικότερα στά ἄρθρα 30 καί 34 τῆς συνθήκης ΕΟΚ ἐφ' ὅσον περιορίζεται στήν ἐθνική παραγωγή πού προορίζεται γιά τήν ἐθνική ἀγορά».

III — Προφορική διαδικασία

Ἡ Eyssen ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν R. A. A. Duk δικηγόρο Χάγης, ἡ κυβέρνηση τῶν Κάτω Χωρῶν ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν A. Bos, ἐπικουρούμενο ἀπό τόν Van der Heyde, ἐμπειρογνώμονα, ἡ κυβέρνηση τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν J. Sedemund, ἐπικουρούμενο ἀπό τήν L. Gross, ἐμπειρογνώμονα, καί ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ἐκπροσωπούμενη ἀπό τόν P. J. Kuyper, ἐπικουρούμενο ἀπό τόν A. Kinch, ἐμπειρογνώμονα, ἀνέπτυξαν προφορικῶς τίς παρατηρήσεις τους στή συνεδρίαση τῆς 16ης Ὀκτωβρίου 1980.

Ἡ Eyssen ὑποστήριξε μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ὅτι ἡ ἀπαγόρευση προσθήκης nisin στά τυριά εἶναι ἀσυμβίβαστη μέ τό ἄρθρο 30 τῆς συνθήκης ΕΟΚ. Πρόσθεσε δέ ὅτι ἡ ἐξαίρεση πού προβλέπει τό ἄρθρο 36 μπορεῖ νά ἐφαρμοστεῖ μόνο ἄν ἡ ὁλλανδική κυβέρνηση ἀποδείξει ὅτι τό nisin στήν ποσότητα πού διαπιστώθηκε στήν προκειμένη περίπτωση συνιστᾶ κίνδυνο γιά τήν ὑγεία. Ἡ ἐξαίρεση ὅμως αὐτή δέν ἔχει καμιά σημασία στήν παρούσα περίπτωση ἐπειδή ἡ ὁλλανδική κυβέρνηση δέν εἶναι διατεθειμένη νά ἐπιτρέψει τήν προσθήκη nisin παρά μόνο σέ περίπτωση πού ἡ χρήση τοῦ προϊόντος αὐτοῦ εἶναι τεχνολογικά ἀναγκαία, ἔστω κι ἄν ἀποδειχτεῖ ὅτι πρόκειται γιά προϊόν σχετικά λίγο ὑλαβερό καί ὅτι κατά συνέπεια ἡ ἐν λόγω ἀπαγόρευση εἶναι ἀναμφισβήτητα ἀντίθετη πρός τή συνθήκη.

Ὁ γενικός εἰσαγγελεύς ἀνέπτυξε τίς προτάσεις του στή συνεδρίαση τῆς 27ης Νοεμβρίου 1980.

Σκεπτικό

1 Μέ ἀπόφαση τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1979 πού περιῆλθε στό Δικαστήριο στίς 7 Φεβρουαρίου 1980 τό Gerechtshof τοῦ Ἄμστερνταμ ὑπέβαλε, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 177 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ἐρώτημα ὡς πρός τήν ἑρμηνεία τῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης περί ἐλεύθερης κυκλοφορίας τῶν ἐμπορευμάτων στό ἐσωτερικό τῆς Κοινότητας καί ἰδίως τῶν ἄρθρων 30, 34 καί 36.

2 Τό ἐρώτημα αὐτό ἀνέκυψε στό πλαίσιο ποινικῆς διώξεως πού ἄσκησαν οἱ ὁλλανδικές ἀρχές κατά ἑνός ὁλλανδοῦ παραγωγοῦ πού παράγει τυρί fondu, τόσο πρός πώληση στήν ἐσωτερική ἀγορά, ὅσο καί πρός ἐξαγωγή πρός ἄλλα Κράτη μέλη, καί ὁ ὁποῖος κατηγορεῖται ὅτι διατηροῦσε σέ ἀπόθεμα μέ σκοπό νά τίς μεταπωλήσει στήν κοινότητα τοῦ Alkmaar, ὁρισμένες ποσότητες τυριοῦ fondu

προορισμένες νά διατεθοῦν στό ἐμπόριο ποός τήν ἀνθρώπινη διατροφή καί οἱ ὁποῖες περιέχουν ἕνα πρόσθετο συστατικό, τό nisin πού δέν περιλαμβάνεται στά πρόσθετα συστατικά πού ἐπιτρέπει ἡ ἐφαρμοστέα στή συγκεκριμένη περίπτωση ὁλλανδική νομοθεσία.

3 Ὅπως προκύπτει ἀπό τή δικογραφία καί τίς διευκρινίσεις πού δόθηκαν κατά τή διάρκεια τῆς προφορικῆς διαδικασίας, τό nisin εἶναι ἀντιβιοτικό πού παράγεται ἀπό ὁρισμένα εἴδη βακτηριδίων τοῦ γάλακτος καί περιέχεται σέ φυσική κατάσταση σέ ποσότητες πού διαφέρουν στίς περισσότερες ποικιλίες τυριοῦ, ἔχει δέ τήν ἰδιότητα νά συντελεῖ στή συντήρηση τοῦ προϊόντος, ἐπιβραδύνοντας τή διαδικασία ἀλλοιώσεως πού προκαλοῦν τά βουτυρικά βακτηρίδια.

4 Οἱ διατάξεις τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, γιά παράβαση τῶν ὁποίων κατηγορεῖται ὁ ἀνωτέρω παραγωγός, εἶναι ἰδίως ἐκεῖνες πού θεσπίστηκαν κατ' ἐφαρμογή τοῦ νόμου περί ἐμπορευμάτων («Warenwet») τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1935 πού ἐξουσιοδοτεῖ τήν κυβέρνηση νά θεσπίσει μέτρα κανονιστικοῦ χαρακτήρα μέ σκοπό τήν ἀπαγόρευση τῆς ἐμπορίας ἤ τῆς εἰσαγωγῆς ὁρισμένων προϊόντων πού πραγματοποιεῖται ὑπό ὅρους διαφορετικούς ἀπό ἐκείνους πού ἔχουν καθοριστεῖ.

5 Στά πλαίσια τοῦ ἐν λόγω νόμου τό γενικό διάταγμα («Algemeen Besluit») τῆς 11ης Ἰουλίου 1949, ὁρίζει στό ἄρθρο 10 6 παράγραφος 1, ὅτι δέν ἐπιτρέπεται ἡ προσθήκη ἀντιβιοτικῶν στά ποτά καί στά τρόφιμα παρά μόνο ὅταν τήν ἔχει ἐγκρίνει ὁ ἁρμόδιος ὑπουργός. Σχετικά μέ τό τυρί fondu, δέν προβλέπεται ἡ προσθήκη nisin οὔτε ἀπό τό διάταγμα περί τυριῶν («Kaasbesluit») τῆς 7ης Νοεμβρίου 1959 οὔτε ἀπό τό διάταγμα περί ἐπεξεργασμένου τυριοῦ («Smeltkaasbesluit») τῆς 5ης Νοεμβρίου 1959. Σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 8 h τοῦ τελευταίου αὐτοῦ διατάγματος, τό τυρί fondu «ἀπαγορεύεται» νά περιέχει διαφορετικές οὐσίες ἀπό ὅσες ρητά ἀναφέρει τό πρῶτο ἄρθρο καί ὅσες ἐγκρίνει τό διάταγμα περί τυριῶν.

6 Ὡστόσο, δυνάμει κυβερνητικῆς ἀποφάσεως («Vrijstellingsbeschikking») τῆς 19ης Αὐγούστου 1965, ὅπως τροποποιήθηκε μέ τήν ἀπόφαση τῆς 14ης Μαΐου 1979, τά τυριά πού προορίζονται γιά ἐξαγωγή ἐξαιροῦνται ἀπό τήν ἀπαγόρευση πού εἰσάγουν οἱ ἐν λόγω κανόνες, καθώς καί οἱ διατάξεις τοῦ «Smeltkaasbesluit» τῆς 5ης Νοεμβρίου 1959.

7 Ὁ κατηγορούμενος πού διώχθηκε σύμφωνα μέ τό νόμο περί οἰκονομικῶν ἀδικημάτων («Wet op de Economische Delicten») τῆς 22ας Ἰουνίου 1950, γιά παράβαση τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 8 στοιχεῖο h τοῦ «Smeltkaasbesluit» ὑποστήριξε ὅτι οἱ ποσότητες nisin πού χρησιμοποιήθηκαν στήν προκειμένη περίπτωση δέν παρουσιάζουν κίνδυνο γιά τή δημόσια ὑγεία καί ὅτι ἡ προσθήκη τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐπιτρέπεται σέ ἄλλα Κράτη μέλη. Καταλήγει ἔτσι στό συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀνω-

τέρω διατάξεις πού άπαγορεύουν τήν προσθήκη nisin στό τυρί fondu πού προορίζεται γιά τήν έσωτερική άγορά παραβαίνουν τούς κανόνες τῆς συνθήκης περί έλεύθερης κυκλοφορίας τῶν έμπορευμάτων μέσα στήν Κοινότητα, καθ' όσον ή άπαγόρευση λειτουργεῖ ώς μέτρο ισοδύναμου άποτελέσματος πρός ποσοτικούς περιορισμούς κατά τήν έννοια τῶν άρθρων 30 έως 36 τῆς συνθήκης.

8 Γιά νά κριθεῖ τό βάσιμο αὐτῆς τῆς έπιχειρηματολογίας καί νά έπιλυθεῖ έτσι ή διαφορά, τό Gerechtshof τοῦ Άμστερνταμ έθεσε στό Δικαστήριο τό άκόλουθο έρώτημα:

«Πρέπει νά έρμηνευτοῦν οί διατάξεις τῆς συνθήκης ΕΟΚ περί έλεύθερης κυκλοφορίας τῶν έμπορευμάτων στό έσωτερικό τῆς ΕΟΚ, παρά τά όσα όρίζει τό άρθρο 36 τῆς ίδιας συνθήκης σχετικά μέ τίς άπαγορεύσεις πού δικαιολογοῦνται γιά λόγους προστασίας τῆς ύγείας καί τῆς ζωῆς τῶν προσώπων, ύπό τήν έννοια ότι εἶναι άσυμβίβαστη πρός αὐτές, έντελῶς ή τουλάχιστον σέ ό,τι άφορᾶ τήν άπαγόρευση προσθήκης nisin — ή όποία έφαρμόζεται στό τυρί fondu πού παράγεται στίς Κάτω Χῶρες, καθώς καί σ' αὐτό πού εἰσάγεται — μιά κανονιστική ρύθμιση ὅπως αὐτή πού περιέχεται στό άρθρο 8 στοιχεῖο h τοῦ «Smeltkaasbesluit» πού άπαγορεύει πρόσθετες οὐσίες μεταξύ τῶν όποίων καί τό nisin στό τυρί fondu, έκτός άπό όσες έπιτρέπει ή έν λόγω ρύθμιση ή γιά όσες παρασχέθηκε έξαίρεση ή παρέκκλιση, ή δέ άπάντηση στό έρώτημα αὐτό έξαρτᾶται άπό τό γεγονός ότι μιά τέτοια παρέκκλιση ή έξαίρεση γιά τήν προσθήκη nisin στό τυρί fondu δέν παρέχεται παρά μόνο ἄν πρόκειται γιά τυρί fondu πού προορίζεται προφανῶς γιά έξαγωγή;»

9 Τό έθνικό δικαστήριο έρωτᾶ κατ' οὐσίαν ἄν οί διατάξεις περί έλεύθερης κυκλοφορίας τῶν έμπορευμάτων στό έσωτερικό τῆς Κοινότητας πρέπει, λαμβάνοντας ὑπόψη τό άρθρο 36 τῆς συνθήκης, νά έρμηνευτοῦν ὑπό τήν έννοια ότι δέν έπιτρέπουν τήν ὕπαρξη μιᾶς έθνικῆς κανονιστικῆς ρυθμίσεως πού άπαγορεύει τήν προσθήκη nisin σέ προϊόντα ὅπως τό τυρί fondu καί ἄν μιά παρόμοια άπαγόρευση συμβιβάζεται μέ τή συνθήκη, κυρίως λόγω τοῦ ότι πλήττει μόνο τά προϊόντα πού προορίζονται νά πωληθοῦν στήν έσωτερική άγορά, ένῶ δέ θίγει τά προϊόντα πού προορίζονται νά έξαχθοῦν σέ άλλα Κράτη μέλη.

10 Ή έρευνα τοῦ φακέλου τῆς ὑποθέσεως καί οί διευκρινίσεις πού παρασχέθηκαν κατά τή διάρκεια τῆς διαδικασίας δείχνουν ότι ή προσθήκη nisin στό τυρί fondu δέν άποτελεῖ άντικείμενο όμοιόμορφης ρυθμίσεως σέ όλα τά Κράτη μέλη. Ένῶ άπαγορεύεται τελείως στό έσωτερικό έμπόριο, άπό όρισμένα Κράτη μέλη, ὅπως

οἱ Κάτω Χῶρες, ἀντίθετα ἐπιτρέπεται χωρίς περιορισμό ἤ μέχρι ἑνός ἀνώτατου ὁρίου σέ ὁρισμένα ἄλλα Κράτη μέλη.

11 Ἐν ὄψει αὐτῆς τῆς ποικιλίας τῶν ρυθμίσεων δέν μπορεῖ νά ἀμφισβητηθεῖ ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἀπό ὁρισμένα Κράτη μέλη τῆς ἐμπορίας στό ἔδαφός τους τυριοῦ fondu πού περιέχει πρόσθετο nisin, μπορεῖ νά ἐπηρεάσει τίς εἰσαγωγές τοῦ προϊόντος πού προέρχονται ἀπό ἄλλα Κράτη μέλη, ὅπου ἡ προσθήκη nisin ἀντίθετα ἐπιτρέπεται μερικῶς καί ἀποτελεῖ ἐπομένως μέτρο ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος πρός ποσοτικούς περιορισμούς.

12 Ναί μέν, τά ἄρθρα 30 καί 34 τῆς συνθήκης ἀπαγορεύουν κάθε ποσοτικό περιορισμό ἤ μέτρο ἰσοδύναμου ἀποτελέσματος στό μεταξύ τῶν Κρατῶν μελῶν ἐμπόριο, ἀλλά τό ἄρθρο 36 τῆς συνθήκης ἐπιτρέπει τήν ὕπαρξη ἐμποδίων στήν ἐνδοκοινοτική νομοθεσία πού προκύπτουν ἀπό τίς διαφορές τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν περί ἐμπορίας, ἐφ' ὅσον οἱ διατάξεις πού συνιστοῦν θεμέλιο αὐτῶν τῶν ἐμποδίων, δικαιολογοῦνται ἀπό λόγους, μεταξύ ἄλλων, «προστασίας τῆς ὑγείας τῶν προσώπων». Ὅμως, ἡ ἐξαίρεση ἀπό τήν ἐφαρμογή τῶν ἄρθρων 30 καί 34 τῆς συνθήκης πού προβλέπεται στό ἄρθρο 36 δέν ἐπιτρέπεται γιά τούς λόγους πού προαναφέρθηκαν, παρά ὑπό τή ρητή ἐπιφύλαξη, πού διατυπώνεται στήν παράγραφο 2 τοῦ ἄρθρου 36, ὅτι οἱ ἀπαγορεύσεις καί οἱ περιορισμοί αὐτοί δέν ἀποτελοῦν «οὔτε μέσο αὐθαίρετων διακρίσεων οὔτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό στό ἐμπόριο μεταξύ τῶν Κρατῶν μελῶν».

13 Εἶναι ἀναμφισβήτητο, ὅτι τό πρόβλημα τῆς προσθήκης συντηρητικῶν στά τρόφιμα ἐντάσσεται στό γενικότερο πρόβλημα τῆς προληπτικῆς ὑγιεινῆς, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ τή θέσπιση ἐθνικῶν μέτρων πού ρυθμίζουν τή χρήση τῶν πρόσθετων αὐτῶν συστατικῶν σύμφωνα μέ τίς ἀπαιτήσεις τῆς προστασίας τῆς ἀνθρώπινης ὑγείας. Εἰδικότερα στήν περίπτωση τῆς προσθήκης nisin σέ προϊόντα πού προορίζονται γιά τήν ἀνθρώπινη διατροφή, ὅπως τό τυρί fondu, γίνεται δεκτό ὅτι ἡ συνεχῶς εὐρύτερη χρήση τῆς οὐσίας αὐτῆς, ὄχι μόνο στό γάλα, ἀλλά ἐπίσης καί σέ πολυάριθμα ἄλλα προϊόντα ὑπό συντήρηση, κατέστησε ἀναγκαία τή μελέτη, τόσο σέ ἐθνικό πλαίσιο σέ ὁρισμένες χῶρες, ὅσο καί σέ διεθνές, τοῦ προβλήματος τῶν κινδύνων πού παρουσιάζει ἤ πού μπορεῖ νά παρουσιάσει γιά τήν ἀνθρώπινη ὑγεία ἡ κατανάλωση προϊόντων πού περιέχουν τήν ἐν λόγω οὐσία καί ὁδήγησε ὁρισμένους διεθνεῖς ὀργανισμούς, ὅπως τό FAO καί τήν Παγκόσμια Ὀργάνωση Ὑγείας νά ἀναζητήσουν τό κρίσιμο ὅριο γιά τήν κατα-

νάλωση τοῦ πρόσθετου αὐτοῦ συστατικοῦ. Τό ἄν οἱ μελέτες αὐτές δέν κατέληξαν ἀκόμα σέ ἀπολύτως θετικά συμπεράσματα ὡς πρός τήν ἀνώτατη δόση nisin πού μπορεῖ νά λαμβάνει καθημερινά ἕνα ἄτομο χωρίς σοβαρό κίνδυνο γιά τήν ὑγεία του, αὐτό ὀφείλεται κυρίως στό γεγονός ὅτι ἡ ἐκτίμηση τοῦ κινδύνου πού προκαλεῖ ἡ λήψη αὐτοῦ τοῦ συντηρητικοῦ ἀποτελεῖ συνάρτηση πολλῶν στοιχείων ποικίλης φύσεως μεταξύ τῶν ὁποίων ὑπεισέρχονται κυρίως οἱ συνήθειες διατροφῆς στήν κάθε χώρα καί τό γεγονός ὅτι ἡ ἐκτίμηση τῆς ἀνώτατης δόσεως nisin πού πρέπει νά καθοριστεῖ γιά κάθε προϊόν πρέπει νά λαμβάνει ὑπόψη ὄχι μόνο τίς ποσότητες nisin πού προστίθενται σέ ἕνα συγκεκριμένο προϊόν, ὅπως τό τυρί fondu, ἀλλά ἐπίσης καί τίς ποσότητες πού προστίθενται σέ καθένα ἀπό τά ὑπόλοιπα προϊόντα ὑπό συντήρηση πού προορίζονται νά ἱκανοποιήσουν τίς συνήθειες διατροφῆς καί στά ὁποῖα ἡ περιεκτικότητα nisin κυμαίνεται γιά παρόμοια προϊόντα, ἀνάλογα μέ τήν προέλευση, τή μέθοδο παρασκευῆς ἤ τήν ἰδιάζουσα ἀνάγκη τῆς συγκεκριμένης ἀγορᾶς γιά περισσότερο ἤ λιγότερο παρατεταμένη συντήρηση.

14 Οἱ δυσκολίες καί οἱ ἀβεβαιότητες πού εἶναι σύμφυτες μέ μιά τέτοια ἐκτίμηση μποροῦν νά ἐξηγήσουν τήν ἔλλειψη ὁμοιομορφίας τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν τῶν Κρατῶν μελῶν στή χρήση αὐτοῦ τοῦ συντηρητικοῦ καί νά δικαιολογήσουν ταυτόχρονα τήν περιορισμένη ἔκταση τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς χρήσεως τοῦ ἐν λόγω πρόσθετου συστατικοῦ, ὡς πρός ἕνα συγκεκριμένο προϊόν, ὅπως τό τυρί fondu, σέ ὁρισμένα Κράτη μέλη, μεταξύ τῶν ὁποίων οἱ Κάτω Χῶρες πού ἀπαγορεύουν τή χρήση του γιά προϊόντα πού προορίζονται νά πωληθοῦν στήν ἐσωτερική ἀγορά, ἐνῶ τήν ἐπιτρέπουν γιά προϊόντα προοριζόμενα πρός ἐξαγωγή σέ ἄλλα Κράτη μέλη, ὅπου οἱ ἀπαιτήσεις προστασίας τῆς ἀνθρώπινης ὑγείας ἐκτιμῶνται διαφορετικά, σέ συνάρτηση μέ τίς συνήθειες διατροφῆς τοῦ δικοῦ τους πληθυσμοῦ.

15 Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τά ἐμπόδια πού οἱ διαφορές τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν δημιουργοῦν στίς ἐνδοκοινοτικές συναλλαγές ἐπί τῶν συγκεκριμένων προϊόντων, δέν μποροῦν νά καταργηθοῦν παρά μόνο μέσω μιᾶς ὁμοιόμορφης ρυθμίσεως πού θά θεσπιστεῖ σέ κοινοτικό ἐπίπεδο· πάντως, τέτοια ρύθμιση δέν ὑφίσταται στό παρόν στάδιο τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου. Ἡ ὁδηγία 64/54/ΕΟΚ τοῦ Συμβουλίου τῆς 5ης Νοεμβρίου 1963 περί προσεγγίσεως τῶν νομοθεσιῶν τῶν Κρατῶν μελῶν περί συντηρητικῶν πού μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν στά τρόφιμα τά προοριζόμενα γιά τήν ἀνθρώπινη διατροφή (ΕΕ 1964 nº 12, σ. 161) περιορίζεται πράγματι νά προβλέψει, στό ἄρθρο 6, ὅτι «δέν ἐπηρεάζει τίς διατάξεις τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν πού ἀφοροῦν ... 6) τό nisin», δεχόμενη ἔτσι σιωπηρά ὅτι στό θέμα αὐτό τά Κράτη μέλη διατηροῦν ἐξουσία ἐκτιμήσεως μέσα στά ὅρια πού καθορίζουν οἱ γενικές διατάξεις τοῦ ἄρθρου 36 τῆς συνθήκης.

16 Ὅπως προκύπτει ἀπό τίς σκέψεις αὐτές, μιά ἐθνική νομοθεσία, ὅπως αὐτή στήν ὁποία ἀναφέρεται τό ἐθνικό δικαστήριο, πού ἀπαγορεύει τή χρήση τοῦ nisin ὡς συντηρητικοῦ γιά τό τυρί fondu πού προορίζεται γιά τήν ἐσωτερική ἀγορά, ἄν καί ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νά παρακωλύει τίς μεταξύ Κρατῶν μελῶν συναλλαγές κατά τή διάθεση τοῦ ἐν λόγω προϊόντος, περιλαμβάνεται στά μέτρα πού ἐπιτρέπονται ἀπό τό ἄρθρο 36 τῆς συνθήκης νά θεσπιστοῦν ἀπό τά Κράτη μέλη γιά λόγους προστασίας τῆς ἀνθρώπινης ὑγείας καί διαφεύγουν συνεπῶς ἀπό τήν ἀπαγόρευση πού προκύπτει ἀπό τά ἄρθρα 30 καί 34 τῆς συνθήκης. Ἔχοντας ὑπόψη τίς ἀβεβαιότητες πού ὑπάρχουν στά διάφορα Κράτη μέλη ὡς πρός τό ἀνώτατο ποσοστό nisin πού πρέπει νά καθοριστεῖ γιά κάθε προϊόν ὑπό συντήρηση πού προορίζεται νά ἱκανοποιήσει τίς διάφορες συνήθειες διατροφῆς, δέν προκύπτει ὅτι ἡ ἀπαγόρευση πού εἰσάγει μιά τέτοια νομοθεσία γιά τό τυρί fondu πού πωλεῖται στήν ἐσωτερική ἀγορά, ἀντίθετα μέ τό προοριζόμενο νά ἐξαχθεῖ σέ ἄλλα Κράτη μέλη, ἀποτελεῖ «μέσο αὐθαίρετων διακρίσεων ἤ συγκεκαλυμμένο περιορισμό στό ἐμπόριο μεταξύ Κρατῶν μελῶν», κατά τήν ἔννοια τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου 36.

17 Γιά τούς λόγους αὐτούς πρέπει νά δοθεῖ στό ἐρώτημα πού τέθηκε ἡ ἀπάντηση ὅτι οἱ διατάξεις τῆς συνθήκης ΕΟΚ περί ἐλεύθερης κυκλοφορίας ἐμπορευμάτων δέν ἐμποδίζουν, στό παρόν στάδιο τῆς κοινοτικῆς κανονιστικῆς ρυθμίσεως περί συντηρητικῶν στά εἴδη πού προορίζονται γιά τήν ἀνθρώπινη διατροφή, τήν ὕπαρξη, σ' ἕνα Κράτος μέλος, ἐθνικῶν μέτρων, τά ὁποῖα, γιά λόγους προστασίας τῆς ὑγείας σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 36 τῆς συνθήκης, ἀπαγορεύουν τήν προσθήκη nisin στό τυρί fondu παραγόμενο ἤ εἰσαγόμενο, ἔστω καί ἄν περιορίζουν μιά τέτοια ἀπαγόρευση μόνο στά προϊόντα πού προορίζονται νά πωληθοῦν στήν ἐσωτερική ἀγορά τοῦ ἐν λόγω κράτους.

Ἐπί τῶν δικαστικῶν ἐξόδων

Τά ἔξοδα στά ὁποῖα ὑποβλήθηκαν ἡ κυβέρνηση τῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ κυβέρνηση τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας καί ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, οἱ ὁποῖες κατέθεσαν παρατηρήσεις στό Δικαστήριο, δέν ἀποδίδονται. Δεδομένου ὅτι ἡ παρούσα διαδικασία ἔχει ὡς πρός τούς διαδίκους τῆς κύριας δίκης τό χαρακτήρα παρεμπίπτοντος πού ἀνέκυψε ἐνώπιον τοῦ ἐθνικοῦ δικαστηρίου, σ' αὐτό ἐναπόκειται νά ἀποφασίσει γιά τά δικαστικά ἔξοδα.

Διά ταῦτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρῶτο τμῆμα)

κρίνοντας ἐπί τοῦ ἐρωτήματος πού τοῦ ὑπέβαλε τό Gerechtshof τοῦ Ἀμστερνταμ ἀποφαίνεται:

Οἱ διατάξεις τῆς συνθήκης ΕΟΚ περί ἐλεύθερης κυκλοφορίας ἐμπορευμάτων δέν ἐμποδίζουν στό παρόν στάδιο τῆς κοινοτικῆς κανονιστικῆς ρυθμίσεως περί συντηρητικῶν στά εἴδη πού προορίζονται γιά τήν ἀνθρώπινη διατροφή τήν ὕπαρξη σ' ἕνα Κράτος μέλος, ἐθνικῶν μέτρων, τά ὁποῖα, γιά λόγους προστασίας τῆς ὑγείας σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 36 τῆς συνθήκης, ἀπαγορεύουν τήν προσθήκη nisin στό τυρί fondu παραγόμενο ἤ εἰσαγόμενο, ἔστω κι ἄν περιορίζουν μιά τέτοια ἀπαγόρευση μόνο στά προϊόντα πού προορίζονται νά πωληθοῦν στήν ἐσωτερική ἀγορά τοῦ ἐν λόγω κράτους.

Koopmans O'Keeffe Bosco

Δημοσιεύτηκε σέ δημόσια συνεδρίαση στό Λουξεμβοῦργο στίς 5 Φεβρουαρίου 1981.

Ὁ γραμματεύς

A. Van Houtte

Ὁ πρόεδρος τοῦ πρώτου τμήματος

T. Koopmans

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JEAN-PIERRE WARNER ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 27 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1980 [1]

Κύριε πρόεδρε,
κύριοι δικαστές,

Ἡ παρούσα ὑπόθεση φέρεται ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου μέ αἴτηση τοῦ Gerechtshof τοῦ Ἀμστερνταμ περί ἐκδόσεως προδικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἀνέκυψε ἀπό τήν ποινική δίωξη ἑνός ὁλλανδοῦ παρασκευαστῆ τυριῶν, τῆς *Koninklijke Kaasfabriek Eyssen BV* (πού θά ἀποκαλῶ «Eyssen»), γιά παραβά-

1 — Μετάφραση ἀπό τά ἀγγλικά.